

zijn er die geremd zijn in hun al te groote voortvarendheid, anderen zullen een duwtje gekregen hebben bij al te langzamen tred.

Voor de practijk lijkt me wel het belangrijkste de vermeerdering van de kennis; de gemakkelijke wijze, waarop men die kennis vermeerderen kan; het stellen midden in de belangstelling dit groote onderwerp: de paedagogiek.

Maar er is — ook dit mag niet worden vergeten, aan dergelijke congressen een gevaarlijke zijde. Ze kunnen de oppervlakkigheid in de hand werken.

Prof. Groshede wees in 't algemeen op dit gevaar in zijn openingsrede van de vergadering der Ger. predikanten te Utrecht.

Zulk een congres als dit moet prikkel tot studie geven; moet de studie vergemakkelijken. Doet het dit niet en denkt men, dat men er na het aanhooren der onderscheiden referaten al alles van weet, dan vergist men zich. Dan weet men er nog precies onvoldoende van om mee te praten.

En nu kunnen we ook aan den arbeid voor een eigen congres.

Al zal 't ook de vraag zijn, of het gewenscht is, ons congres vrij kort na dit „groote“ te doen volgen.

J. W.

LITERATUUR EN KUNST.

Een Afrikaansche Roman.

Meermalen reeds spraken we naar aanleiding van nieuwverschene boeken over de Afrikaansche letterkunde en haar sterken vooruitgang in de laatste jaren. Wel is haar historie nog niet oud, zoodat we het begrip „laatste jaren“ niet te ruim mogen nemen, (we verwijzen in dit verband naar ons art. in „De Reformatie“ van 23 Nov. 1923), maar de groote opbloei dateert toch van den zeer recenten tijd en is te danken aan die krachtige groep jonge Afrikaners, die in woord en geschrift strijden voor de eigen Afrikaansche taal en een eigen Afrikaansche literatuur. Bij herhaling noemden we hun namen (nos van 18 Jan. 1 Febr., 8 Febr. 1924); het zijn immers de aan Nederlandsche Universiteiten gepromoveerde doctoren in de letteren als Malherbe, Pienaar, Schoonees, van Bruggen, Roshoff, e.d., die allen schreven over de Afrikaansche taal en haar openbaringen en thans als docenten de Afrikaansche jeugd in hun spoor leiden. Zij geven colleges en lessen, houden voordrachten en voordrachten, verzamelen bloemlezingen en dichtbundels, werken mede aan tijdschriften en onderwijsbladen, kort gezegd, ze trachten de belangstelling voor de eigen taal en haar schoonheid te verlevendigen en te voeden. Ze stemmen bij dat streven op een ouder geslacht, dat den weg baande en zoeken aanknooping bij jongeren, die in de tijdschriften schetsen en novellen of ook gedichten publiceren.

Zoo schreven zij eenigen tijd geleden, in samenwerking met den hun streven zeer gezinden uitgever J. L. van Schaik te Pretoria, een prijsvraag uit „Vir die beste roman in Afrikaans“, ten einde, indien mogelijk, de Afrikaansche literatuur te verrijken met wat overal elders de meest beoefende vorm van letterkunde is, den modernen roman. Een aantal inzendingen kwam binnen en de „keurcommissie“, bestaande uit Dr G. Besselaar, M. S. B. Kritzinger en Dr P. C. Schoonees bekroonde drie romans: „Onder bevooregde mense“ door Marie Linde, „Eenzaamheid“ door Eva Walter en „Oogklappe“ door Meg Ross, die allen door van Schaik werden uitgegeven in het keurige gewaad, dat bij den modernen roman behoort.

Zoo werd opnieuw een betekenisvolle stap vooruit gedaan op den weg der ontwikkeling van de Afrikaansche literatuur.

Een van deze romans nu, de laatste, „Oogklappe“ van Meg Ross, ligt voor ons ter bespreking en we willen er gaarne een artikel aan wijden, al was het alleen maar, om belangstelling te tonen in het sympathiek streven dezer Jong-Afrikaners.

De roman zelf verdient trouwens ook onze aandacht wel, al is hij in z'n samenstelling ook betrekkelijk eenvoudig. Hij verwerkt — en daarmee is aanstonds z'n modern type bepaald — een psychologisch gegeven: de karakterontwikkeling van een jong meisje, in en door de verhoudingen van haar leven.

Het meisje, Frieda, is het pleegkind van haar oom, een Duitscher, die jaren geleden zich in Zuid-Afrika vestigde. De vijandschap tegen al wat Duitsch is (de tijd der handeling is de periode van den wereldoorlog) verdonkert de jeugd van het kind en doet haar als een vereenzaamde achterblijven, als haar oom wordt geïnterneerd en in z'n gevangenschap sterft. Duistere elementen steken tijdens z'n afwezigheid, z'n woning in brand en Frieda komt in huis bij een hoogstaande vrouw, Mevr. Steyn, die haar met liefde omringt. Deze vriendelijke houding heeft wel invloed op Frieda, maar de vijandschap, die zij, draagster van een Duitschen naam (Schmidt) overal ontmoet, maakt haar stug en terughoudend, eenzaam ook in haar verdriet. Ze wordt verpleegster en ondervindt al de zwaarte van dien dienst, die nog moeilijker voor haar is door haar tobbigen aard en gereserveerd karakter. Wel vindt ze vrienden: Fred, den zoon

van Mevr. Steyn (die haar, onervarene, redt uit de handen van een verkeerd-bedoelenden man) Betty Marais, een schoolvriendin, die haar huiselijke gezelligheid bereidt in haar vrijen tijd en zuster Saayman, een hoofdverpleegster, maar daartegenover staat weer de voortdurende plagerij der directrice, een verengelschte Afrikaansche, Miss Mc. Murphy (verbastering van: van der Merwe) (Scherp komt in deze figuur uit het antipathieke van de vele eierzuchtige elementen, die hun Afrikaansche afkomst verhoeden om bij de Engelsche bestuurders in het gevele te komen en daardoor in hun gedragingen tegenover ondergeschikten veel hatelijker zijn, dan de Engelschen zelf). In het hospitaal verpleegt ze eerst een jongeman, Strafford, die verliefd op haar wordt, maar sterft, daarna, tijdens een zware grieppepidemie, een onderwijzer, Vermeulen, die haar na z'n herstel ten huwelijk vraagt. Ze heeft door deze omstandigheden wel geleerd zich rekenschap te geven van haar gevoelens voor anderen, maar kan toch niet tot het jawoord komen, onder invloed van autosuggestie. Ze heeft n.l. een gesprek opgevangen, dat haar vader krankzinnig zou zijn en in een der gestichten van het land verpleegd wordt, en nu meent ze, dat ze daarom niet zal mogen trouwen. Ze zoekt den man op, die als haar vader genoemd wordt, meer dan eens, maar zekerheid geven haar die bezoeken niet, wel vermeerdering van haar strijd. Tot, bij haar meerderjarigheid, de huishoudster van haar oom een brief haar doet toekomen, geschreven door haar stervende moeder, waaruit blijkt, dat haar vader sinds lang dood is. De moeder waarschuwt in dien brief op grond van eigen droeve levenservaring tegen „de oogklappe“, die beletten naar alle zijden te zien (men denke aan de oogkleppen der paarden), met welke beeldd spraak bedoeld wordt het gevaar van een te eenzijdig vasthouden aan één inzicht, en dan valt de gunstige beslissing: Frieda trouwt met Vermeulen en wordt gelukkig.

We gaven het verhaal ietwat uitvoerig weer, om den lezer tot oordeelen in staat te stellen. Want, in z'n groei, is dit boek een interessante proeve van ontwikkelende romankunst. Onze eigen literatuur is, om 't zoo te zeggen, een heel eind verder, dan de Afrikaansche, blijkens deze bekroonde proeve is. Want in de compositie vinden we allerlei vervaalde romantiek als uitgangspunt voor psycho-analytische bewerking. De heele geschiedenis met Strafford, den jongen zieke, Vermeulen's lankmoedigheid tegenover haar starvasthouden, welk conflict door het gelukkige briefje wordt opgelost, de historie met de Wet, den verkeerden vriend, het toevallige gesprek over haar vader en haar bezoeken aan den man, dien ze er voor houdt, ze zijn van een romantiek, die in onze romanliteratuur heeft uitgediend. Want de natuurlijke groei, die eisch is voor een juiste psychologische ontleding en voorwaarde voor een daartoe passende stof, komt daardoor in 't gedrag. Het beeld, 't welk men langs den weg van zielkundige waarneming teekenen wil, wordt door zulk een verhoudingen-constellatie, min of meer opzettelijk gekleurd. We hebben dat al meermalen uitvoerig betoogd en de lezer zal dus zonder verdere argumentatie verstaan, wat we bedoelen.

Maar — deze kritiek moge de juiste zijn voor een soortgelijke proeve van onze eigen romankunst, die, veelvuldig beoefend en daardoor snel gegroeid, tot een hoog peil van ontwikkeling als romankunst is gestegen, — voor het onderhavige geval zou ze, zonder meer, zeker onbillijk zijn.

We moeten hier, als trouwens bij alle eerlijke kritiek, rekening houden met de verhoudingen. De Afrikaansche psychologische romankunst is in haar opkomst, begint zich in den allerlaatsten tijd eerst tot vrucht te zetten, en, zoo beschouwd, is deze proeve alleszins verdienstelijk, en, naar ons inzien, ook een bekroning waard. Want er is inderdaad psycho-analyse in de tekening van de Frieda-figuur en uit de bewerking van het verhaal spreekt een juist begrip van de betekenis, die de omstandigheden hebben voor de karakterontwikkeling van een mensch en zijn levenshouding. De centrale gedachte van het boek, in den titel „Oogklappe“ neergelegd en door het verhaal voldoende gedemonstreerd, is in haar wezen voor psychologische ontleding in roman-vorm alleszins geschikt. En dat besef, 't welk de Schrijfter duidelijk blijkt te bezitten, is onzerzijds argument voor waardeerende belangstelling. Daar komt nog bij, dat een neven-historie van het verhaal, de geschiedenis van Bettie en haar verlovings met Fred, heel goed de leidende gedachte van het boek draagt: want het niet luisteren naar de stem van het hart, doch vasthouden aan idee-fixe, doet deze verlovings mislukken; en het lijden van Bettie, bij de bewust-wording van haar fout, is, als tegenhanger van het geluk van Frieda, opnieuw de duidelijk sprekende tekening van het gevaar der „oogklappe“....

Zoo gezien, komt, naar wij meenen, de juiste waarde van dezen roman voor onze aandacht te staan: zich ontwikkelende psychologische romankunst, die nog niet vrij is van steun-van-buitenaf, maar toch al duidelijk tot goede vrucht zich zet. En tot welk een bloei deze Afrikaansche romankunst komen kan, toont een boek, als door een der leiders van de beweging geschreven, de mooie roman van Dr van Bruggen: „Ampie“. Menschen

als deze voorganger, die bewijzen zoo ten volle de kracht der psychologische romankunst te verstaan en haar in de eigen taal zoo voortreffelijke gestalten te geven, kunnen zich vormende talenten als dat van Meg Ross ongetwijfeld in de goede richting leiden. 't Was juist de bedoeling der prijsvraag jongere krachten op te sporen en zich te doen uiteten en alszoodanig is de roman dien we bespreken, een verblijvend resultaat.

Jammer, dat niets van de christelijke levensgedachten van het Afrikaansche volk uit dit verhaal blijkt. Juist in de Afrikaansche literatuur kan de christelijke roman zich ontwikkelen, omdat hij in de Afrikaansche volksziel een zeer rijken voedsel-bodem vindt.

C. T.

PERS-SCHOUW.

Over de Synode en de pers.

We beginnen ons overzicht dezen keer met een uitspraak, niet over Dr G. of de Synode, maar met een uitspraak over de uitspraak. In Den Haag heeft Dr Douma een bezoek gehad van „De Avondpost“, die hem graag eens wilde nithooren. Tot ons bijzonder genoegen heeft Dr Douma de opvoeding der „neutrale“ pers ter hand genomen en haar inplaats van nieuwtjes, een welverdiende afstraffing gegeven. Het blad is evenwel daarmee niet tevreden, en laat nu eens zien, hoe „neutraal“ het is, door volgende introductie van een inzender, die — natuurlijk — wel te vinden was. Het blad schrijft boven diens epistel:

Wij onderbreken ditmaal even de reeks artikelen van mevrouw Hania van Weidum om plaats te maken voor een artikel dat ons van Gereformeerde zijde uit 's-Gravenhage bereikt.

Wij vinden daar temeer reden toe wij wij in ons avondblad van Donderdag j.l. naar aanleiding van een onderhoud met Dr Douma wijzen moesten op de minne belangstelling in de Gereformeerde kringen van Den Haag voor de zaak-Geelkerken en het weinig actief medeleven.

Wanneer wij onderstaand artikel mogen beschouwen als een eerste symptoom in de richting van het initiatief, dan achten wij ons gelukkig het onze daartoe te hebben bijgedragen. Ook in deze mag men niet zijn gelijk een vreemde in Jeruzalem.

Wel, wel, „De Avondpost“ gelukkig, omdat men kan meewerken in de richting van het „initiatief“. Dan willen ze nog anderen wijs maken, „neutraal“ te zijn. O heerlijke regententijd, die niet iedereen halfwas van hap-en-snap-wetenschap een pen in de hand gaf.

En dit, terwijl men weet, af en toe zelf de dupe te worden van minderwaardig gedoe. Is niet de „N. R. Ct.“ erin geloopen (de Synode was wijzer) door een artikel te plaatsen van „Sluis“ en „De Telegraaf“ eveneens door een publicatie te geven alweer van „Sluis“, die een telegram aan de Synode heette verzonden te hebben, waarin op hoogen toon „geëischt“ werd, onderzoek te doen naar een klacht tegen enkele Synodeleden? Wat „Sluis“ beteekent, is niet onbekend gebleven. Dr Waterink deelt in „Geref. Theol. Tijdschr.“ mee:

Dit telegram werd aan het kantoor te Amsterdam verzonden. Maar de afzender gaf een valschen naam op. Intusschen is het niet onbekend, wat die naam beduidt. Hij gaf ook een valschen adres op. Helden zijn het! Zelfs onder aan een telegram-formulier durfden men zijn juiste adres niet te zeggen!

Inderdaad: Sine Legibus Veteranorum Integri Sumus. S. L. V. I. S.

Op deze manier kan men iedereen belasteren.

Sapientia sat. De bewerkers van dit bedrijf weten nu, dat ze bekend zijn. En de „groote“ benevens „neutrale“ pers weet, dat ze voor den mal gehouden is, en voor riool zonder sluis gebruikt werd door „Sluis“. Ieder blad krijgt de inzenders, die het verdient. En waar geen sluis is, daar is „Sluis“. Dr Waterink, weer in „Geref. Theol. Tijdschr.“ typeert aldus hun werk (en hij zegt nog lang niet alles, als hij beschrijft, hoe er gewerkt is in de dagen van de kwestie-G. in Amsterdam).

Het schrijven van beleedigende anonieme, of nog liever pseudonieme brieven.

Het volgen op straat van hen, die men „verdacht“ iets tegen Dr G. te ondernemen.

Het plagen van eenige vooraanstaande figuren, b.v. door het valschen invullen van intekenbiljetten voor allerlei doeleinden en dergelijke.

Het verzenden van valsche telegrammen, waardoor de menschen op kosten werden gejaagd, en somwijlen de wonderlijkste dingen hadden kunnen gebeuren, wanneer men niet op zijn qui vive ware geweest.

Het verspreiden en gelooven van de meest wonderlijke en evident lasterlijke berichten en geruchten.

Wierook heeft een doordringenden geur. Maar wij gelooven niet, dat zelfs de wierookwalmen, waarmee men Dr G. heeft omweldt, hem verblind hebben af en toe bij zichzelf iets te constateren, dat bij gewone menschen in gewone tijden de onwillekeurige betuiging uitlokt: Il pue moi. Intusschen hebben wij het uit zijn mond niet gehoord.

Dr Geelkerken, zijn volgelingen, en de „wetenschap“.

Het is in gewone tijden misdadig, publiek iemands

niet-wetens-
noodig is.
het ook nu
om de wet-
neerd: en
actie tegen-
redden. Nu
geding brer
van besche-
des volks.

Wij gaan
anzelend.

Eerst mo-
in „Noord-
manier, wa-
ren en bet-
pelijk terre-

En h-
daarop
geuit
wetenscha-
men some-
dens de
punt dat
rapport de

Maar ie-
heeft gele-
wie ze om-
beslagen
Geheurt
warring E
Dr Geelke-
klarheid

In het „C

Dat Dr
de slang,
twijfel tre-
gronden
dat een ge-
aanzien v
Schrift, di
schijnt, to-
gende uit
die hij an-
andere pla-
tegezard
uitlegging
Woord Ge-
eene opva-
gingskrach-
zwichten,
breid m-
te handel

Hij is nie-
dwonge
te wijken
men, een-
der H. S
nate licht
bewijs, da
uitlegging,
wat „He-

Er is r
als op er
uitlogg
Dr G. de
in twijfel
plaats te
nemen, ni
om er he-
ten alwee-
dig, maar
niet gaat
om twijfel

Het loon
welke co-
heid der bi-
in den stee-
in dit blad
weging van
geroep v
Schrift-insp-
ten van
Hetzelfde v
aan de in-
tusschen „J
ding“. Ov-
nisch“ schp
Kbl. v. Dr

Hierna
derdaad r
misch of r
zijn Schri-
te uitga-
Deze v
erg gemak-
dienen als
liciteeren
een zekere
zoekt of
de juiste
andere, d
de zijde

Wie ocl
opponeerde
inderdaad
staan. Dat
bewijs

Na objec-
weerd heeft

Dat der
mechanis-
toch raak-
der H. S
geven en

toe ten volle
kunnt te ver-
voortreffelijk-
ch vormende
getwijfeld in
de bedoeling
te sporen en
is de roman
resultaat
ijke levensge-
it dit verhaal
stuur kan de
omdat hij in
ijken voedsel

C. F.

en de pers
keer met een
synode, maar
In Den Haag
De Avond-
thooren. Tot
ouma de op-
genomen en
verdiende af-
wel daarmee
n, hoe „nou-
etie van een
vinden was
tel:

reeds artikelen
laats te maken
ormeerde zijde
e wijl wij in
aar aanleiding
vizen moesten
formeerde krik-
kerken en het
togen bescho-
in de rich-
achten wij
toe te heb-
e mag men
in Jerusa-

kkig, omdat
hting van
nog anderen
heerlijke re-
van hap-en-
nd gaf

zelf de dupe
Is niet de
e was wijzer
luis" en „De
atie te geven
aan de Sy-
arin op hoo-
te doen naar
Wat „Sluis“
Dr Waterink

te Amsterdam
valsehen naam
wat die naam
es op. Helden
formulier durf
ni
un Integri Sa-
i belastoren.

bedrijf weten
de" benevens
mal gehouden
kt werd door
lers, die het
r is „Sluis“
ol. Tijdschr.
nog lang niet
rkt is in de
lam):

niemo, of nog
en „verdacht“

de figuren, h.v.
nihilisten voor
men, waardoor
l, en somwijlen
nen gebeuren,
ware geweest,
meest wonder-
en geruchten

neur. Maar wij
almen, waar-
n verhindert
ts te conste-
gewone tijden
l pue lei. In-
niet gehoord.

ingelingen

blik jemaats

niet wetenschappelijkheid te bespreken, als het niet
noodig is. Maar het kan noodig worden. Zoo is
het ook nu. Men hoort van alle kanten roepen
om de wetenschap. De Synode heeft ze gepro-
steerd; en Dr Geelkerken met zijn comité's van
actie tegen de reactie zullen samen de wetenschap
geden. Nu men van die zijde de wetenschap in
geding brengt, dwingt men anderen, daarop nader
van bescheid te dienen, eveneens voor de tribune
des volks.

Wij gaan beginnen. Niet graag. Maar evenmin
aarzelend.

Eerst moge Prof. Grosheide spreken. Hij schrijft
in „Noord-Holl. Kerkbl.“, dat het geding door de
manier, waarop van den kant van Dr G. geschre-
ven en betuigd werd, ons bracht op wetenschap-
pelijk terrein. En — zoo vervolgt de heeleleeraar.

En het bleek op de Synode, dat Dr Geelkerken
daarop niet voldoende thuis was. Hij heeft bewerin-
gen geuit en niet willen terugnemen, die hij niet
wetenschappelijk heeft kunnen bewijzen. Zelfs kreeg
men soms den indruk, dat Dr Geelkerken zich tij-
dens de Synode een standpunt maakte, een stand-
punt dat onhoudbaar bleek. Zoo is het ook in het
rapport der dogmatische commissie aangewezen.

Maar ieder verstaat, hoe daardoor de zaak schade
heeft geleden. Wie bepaalde gedachten uit, vooral
wie ze onder het groote publiek brengt, moet wel
bestagen ten ijs komen.

Gebeurt dit niet, dan vermeerdert slechts de ver-
warring. En wat dat betreft, van de verdediging van
Dr Geelkerken moet gezegd, dat daarin niet altijd die
klarheid was, die men toch van hem mocht vragen.

In het „Ouderlingenblad“ merkt Prof. Aalders op,

Dat Dr G. de zintuiglijke waarneembaarheid van
de slang, maar spreken en de beide boomen, in
twijfel trekt, zonder daarvoor ernstige
gronden aan te voeren. Het laat zich denken,
dat een geloovig, Gereformeerd Schriftonderzoeker ten
aanzien van de eene of andere mededeeling der
Schrift, die op zichzelf duidelijk en onduidelijk
schijnt, toch eene andere dan de voor de hand lig-
gende uitlegging voorstaat, op ernstige gronden,
die hij aan den tekst zelf, aan het verband, of aan
andere plaatsen der H. Schrift ontleent. Dan is het
te zeggen der H. Schrift zelf dat hem tot zulk eene
uitlegging noopt; dan is het de eerbied voor het
Woord Gods, die hem drijft; en men zal voor zulk
eene opvatting, zelfs al zou men voor de overtui-
gingskracht van de aangevoerde gronden nog niet
zuchten, toch altoos eerbied moeten hebben en
bereid moeten zijn daarover in broederlijken zin
te handelen. Maar zoo heeft Dr G. niet gedaan.
Hij is niet gekomen met ernstige gronden, die hem
dwongen van den klaren, onduidelijken zin af
te wijken, maar heeft, zonder zulke gronden te no-
men, eenvoudig maar de klaarlijkste bedoeling
der H. Schrift „disputabel“ gesteld. Dit is in hooge
mate lichtvaardig, maar levert ook tevens het beste
bewijs, dat het hier niet gaat om een verschil van
uitlegging, maar om het al of niet betwijfelen van
wat „Heeren Woord“ duidelijk zegt.

Er is nog meer. Dr G. heeft zelfs, zoowel vóór
als op en na de Synode, verklaard geen eigen
uitlegging te hebben. Dat wil dus zeggen, dat
Dr G. de klare feitelijke mededeelingen der H. Schrift
in twijfel trekt, zonder daarvoor iets anders in de
plaats te kunnen stellen. Hij wil ons dus iets ont-
nemen, niet om er iets, naar zijn inzichten beters, maar
om er heelmaal niets voor terug te geven. We moe-
ten alweer zeggen: dit is in hooge mate lichtvaar-
dig, maar levert tevens het beste bewijs, dat het
niet gaat om een verschil van uitlegging, maar alleen
om twijfel aan het klare getuigenis Gods.

Het loont de moeite, ook eens na te gaan, op
welke concrete punten de wetenschappelijk-
heid der bezwaarden en der bezwaard-kwekers
in den steek laat. Zelf heb ik op een andere plaats
in dit blad reeds er op gewezen, dat m.i. de be-
weging van Dr Geelkerken begonnen is, onder luid
geroep vóór de „organische“ opvatting van
Schrift-inspiratie, ons een der eerste vruch-
ten van dat beter inzicht af te nemen. Hetzelfde
wordt ook elders opgemerkt. We denken
aan de in het geding opgeworpen tegenstelling
tusschen „organische vrijheid en mechanische bin-
ding“. Over die tegenstelling „organisch-mechanisch“
schrijft allereerst Dr C. Bouma in „Geref.
Kbl. v. Dr. en Ov.“:

Hierna komt nu de vraag, of Dr Geelkerken in-
derdaad recht had, zich van deze tegenstelling: orga-
nisch of mechanisch, te bedienen ter aanduiding van
zijn Schriftbeschouwing en die, waarvan de Synode
is uitgegaan.

Deze vraag mag wel eerst gesteld. Het is wel
erg gemakkelijk, zijn eigen Schriftopvatting aan te
dienen als de organische, en de bestredene te kwa-
lificeeren als de mechanische. En dat getuigt van
een zekere handigheid. Want wie niet kritisch onder-
zoekt of de aldus geteekende tegenstelling inderdaad
de juiste is, maar haar kritiekloos aanvaardt, kan niet
anders, dan in dit punt het ongelijk plaatsen aan
de zijde der Synode.

Wie echter nadenkt, aanvaardt niet voetstoots de
geponeerde stelling, maar onderzoekt eerst, of ze
inderdaad juist is en den toets der kritiek kan door-
staan. Dat Dr Geelkerken het zegt, is natuurlijk geen
bewijs.

Na objectieve uiteenzetting van wat Dr G. be-
weerd heeft, zegt Dr Bouma dan.

Dat deze vragen met de tegenstelling organisch-
mechanisch niets te maken hebben. Deze tegenstelling
toch raakt allereerst het ontstaan, niet den inhoud
der H. Schrift. Dat de Schrift organisch is inge-
geven en zelf een organisme is, zegt niets over de

vraag, of een of ander verhaal letterlijk moet worden
opgevat. Prof. Bavinck, die schitterend de organi-
sche wording der Schrift heeft bepleit, heeft wat
Gen. 2 en 3 over de boomen en de slang mededeelen,
letterlijk opgevat.

Voorts handelt Dr Bouma ook over de opmerking
van Dr G., dat de organische Schriftopvatting uit-
gaat van het geheel tot de deelen. Welis-
waar was deze opmerking onvolledig, omdat
wie de Schriftopenbaring organisch zien wil, reke-
nen moet met het feit, dat een organisme groeit
van kiem tot vrucht, van begin tot voleinding (een
opvatting, die de zintuiglijk waarneembare feiten
juist aan het begin der bijzondere openbaring niet
missen kan), maar toch zeide Dr G. er iets mee,
dat argumenteeren wilde. Dr Bouma merkt op:

In dit stukje beschouwing nu is de regel juist:
wij gaan uit van het geheel — dat volgt uit de
organische Schriftopvatting. Maar als Dr Geelkerken
bepoort, daaruit, dus op grond van organische op-
vatting der H. Schrift, te beredeneeren, dat een be-
paald Schriftverhaal misschien ook wel niet letterlijk
moet worden opgevat, dan maakt hij een rede-
neerfout. De regel: eerst het geheel en dan de
deelen, leert ons, „dat de duistere plaatsen worden
verklaard door de duidelijke, en de grondgedachten
van de Schrift als geheel dienen ter opheldering van
de deelen“. Maar nooit kan hij dienen tot het doel,
dat Dr Geelkerken er mee beoogt: al valt ook een
onderdeel „letterlijk“ weg, de historische juistheid
van het geheel blijft bestaan, want op de deelen komt
het zoozeer niet aan.

Over het begrip „historie“ sprekend, zooals het
door Dr G. voorgedragen werd, zegt Dr Bouma:

Wanneer nu de Synode vraagt naar de strikt histo-
rische beteekenis der in geding zijnde gedeelten van
het Schriftverhaal, dan antwoordt hij, na op het
historiebegrip der Schrift te hebben gewezen: „Kan
een toestand als de staat der rechtheid „strikt his-
torisch worden genoemd? M.a.w. beantwoordt hij aan
ons historiebegrip? Of gaat hij er boven uit?“

Deze verdediging nu van zijn historiebegrip van
een bepaald verhaal met een beroep op het geheel
eigensoortige historiebegrip der H. Schrift is weer
een grove fout. Een totaal ongeoorloofde argumentatie.

Want wanneer wij spreken in navolging van b.v.
Kuyper en Bavinck van het bijzondere historiebegrip
der H. Schrift, dan wordt daaronder verstaan, dat de
H. Schrift de feiten niet zoo verbindt, als dat een
boek over geschiedenis zou doen. Het best blijkt
dit uit de Evangelien, waar soms, wat eerder is
geschied, later wordt verhaald. Het ziet op de rang-
schikking der gebeurtenissen, en op het feit, dat
heel wat gebeurtenissen zijn weggelaten, die in een
„leerboek der geschiedenis“ niet hadden kunnen wor-
den gemist.

Maar Dr Geelkerken bedoelt er mee, dat één bepaald
feit in het Schriftverhaal niet in den gewonen zin
een feit is; wel gebeurd is, maar misschien iets
anders, dan wij het letterlijk lezen. En dat is weer
een poging, zijn eigen meeningen te staven met een
totaal ongerechtvaardigd beroep op het historiebegrip
der H. Schrift. En met een totaal ongerechtvaardigd
beroep op Kuyper en Bavinck, als stonden zij in deze
kweste aan zijn zijde — want wat Dr Geelkerken
er uit afleidt, hebben zij nooit bedoeld, noch gezegd.

Hierna volgt deze conclusie:

Maar aan het slot mag dus worden geconstateerd,
dat de tegenstelling tusschen de Schriftbeschouwing
van Dr Geelkerken en die van de Synode een ge-
heel andere is dan gelijk hij aangeeft: organisch
of mechanisch.

In gelijken zin zegt Dr Laman in hetzelfde blad:

De Synode streed niet vóór mechanische bin-
ding en tegen organische vrijheid.

Ze streed tegen het krachteloos maken van het
Woord Gods door de uitvindselen van het individu.
Ze streed tegen den handeloozen willekeur, die feiten
zoo menigmaal heeft omgetooverd in verzinself. Ze
heeft geen „verklaringen“ opgelegd met uitwendig
gezag, maar ze heeft gehandhaafd de belijdenis der
heilige historie als volkomen waarachtig. Het gold
hier de aanvaarding van feiten, die de Heilige Geest
in het Woord heeft medegedeeld.

Gelijke redeneering volgt W. in het kerkelijk
orgaan van de Geref. Kerk van Amsterdam-Zuid
binnen het kerkverband:

Sterker nog springt de onjuistheid van de gepo-
neerde stelling, alsof de Synode op het standpunt
van een „mechanische binding“ zou hebben gestaan,
in het oog, wanneer we de gedachten, door Dr Geel-
kerken verdedigd, even bezien.

Hij toch poneerde tweemaal: a. dat het paradijs
geographisch aanwijsbaar was, en de boomen aldaar
zintuiglijk waarneembaar; b. dat het mogelijk moet
geacht worden, dat de boom „der kennis des goeds
en des kwaads“ zintuiglijk niet waarneembaar was.

Bij deze opvatting heeft de tekst in Gen. 2:16
en 17 „van allen boom dezès hofs zult gij vrijelijk
eten, maar van den boom der kennis des goeds en
des kwaads, daarvan zult gij niet eten“ een betee-
kenis, die ons denkvermogen ontgaat. Immers, hoe
kan ik dan de vergelijking tusschen die boomen
mogelijk achten? Hoe kan ik verstaan, dat de zint-
uiglijk waarneembare vrucht wordt vergeleken met
de zintuiglijk niet waarneembare? Wat is hier de
zin van den zin?

Nu zegge men niet: „dat is scholastiek“. Neen,
het gaat hier om een algemeen menselijke denk-
wet, een wet, die zoowel Westersch als Oostersch is.
Een regel, die eenvoudigen en geleerden niet onge-
straft overtreden. Een regel, die zelfs niet in de
voorstelling van mythen en sagen wordt voorbij ge-
zien. Wanneer ik zeg: „van alle boomen moogt ge
eten, maar van dien boom niet“, dan bedoel ik,
indien de eerste boomen zintuiglijk waarneembaar

zijn, ook de laatste zintuiglijk waarneembaar voor
te stellen. Een andere voorstelling kan alleen aan-
wezig zijn bij iemand, die tegen een denkwet zondigt.

Stel nu een oogenblik, dat de Schrijver van
Gen. 3 (die trouwens in Gen. 3 Era laat zeggen, dat
de boom der kennis „in het midden van den hof“ is)
werd geïnspireerd volgens de mechanische op-
vatting, dan is een ingaan tegen menselijke rede-
neerwetten (ten formeel) mogelijk. Maar voor den
Bijbelschrijver waren alle boomen in den hof ver-
gelijkbare en overeenkomende grootheden krachtens
de wet, ook van zijn denken. Bij de mechanische
Schriftbeschouwing en inspiratie-opvatting zou de ge-
dachte van Dr G. misschien te verdedigen zijn;
hij de organische opvatting nimmer. Omdat
God de beschrijving van het gebeurde in den hof,
door het instrument van den geest van dien schrijver
heen, aan zijn volk wilde bekend maken. En de
geest van dien schrijver kon niet zondigen tegen de
formeel denkvetten.

Zoo ligt de dwaling van het mechanisch opvatten
van de inspiratie en de wording van den Bijbel niet
aan de zijde van de Synode.

En nu is er van de zijde van Dr G.'s medestan-
ders ook nog een andere kwestie opgeworpen. Men
heeft Augustinus en Ambrosius er bij gehaald. Want
vandaag is wat de ouden zeggen, niets waard,
omdat we vooruit moeten, en morgen worden ze
tegen een Synode uitgespeeld, die niet achterom
ziet, maar die rustig eigen gang gaat en dus voor-
uit wil. Prof. Kuyper heeft in „De Heraut“ de
zaak breed aangepakt. Hij herinnert, dat

de heer Van Haeringen in „Woord en Geest“ een
betoog tracht te leveren, waardoor Augustinus tot
schutspatroon wordt gemaakt van de Geelkerkianische
richting. En de argeloze lezer, die natuurlijk Augus-
tinus nooit gelezen heeft en de aangehaalde citaten
niet kan controleeren, wordt door dit schijnbaar we-
tenschappelijke betoog misleid. Ik zeg: schijnbaar we-
tenschappelijk, want de heer Van Haeringen toont
van de eigenlijke vraagstukken, waarom het bij Augus-
tinus ging, toch zeer weinig te hebben begrepen.

Vervolgens lezen we:

Reeds het feit, dat de heer Van Haeringen de alle-
gorische exegese met de symbolische op één lijn stelt,
toont dit aan. Allegorische exegese wil niet anders
zeggen, dan dat men achter de woorden en feiten, die
de Schrift ons mededeelt, nog een dieper en geestel-
lijken zin zoekt. De werkelijkheid der feiten wordt
daarmede niet ontken. Als de Apostel Paulus in Ga-
laten 2 zegt, dat het geschiedverhaal in Genesis van
Abraham, Sara en Hagar dingen zijn, die een andere
beduiding hebben en dit verhaal toepast op de „twee
verbonden“, dan wil dit allermint zeggen, dat Abra-
ham, Sara en Hagar geen werkelijke personen zijn ge-
weest of hetgeen van hen verhaald wordt, niet werke-
lijk alzo is geschied. Een symbolische exegese, althans
in dien zin zooals de heer Van Haeringen deze opvat,
zou beteekenen, dat de dingen of feiten, die ons in de
Schrift genoemd worden, geen historische werkelijk-
heid waren, maar slechts zinnebeeldig waren te ver-
staan. Abraham, Hagar en Sara zouden dan niet wer-
kelijk hebben geleefd, maar slechts symbolen zijn om
een geestelijke waarheid ons voor oogen te stellen. Of
wil men, om het Paradijsverhaal te nemen, er zou geen
werkelijke slang zijn geweest, maar het woord „slang“
zou alleen een symbolische aanduiding van Satan zijn.

Over Augustinus' uittalingen lezen we:

Indien hij gezegd had, dat de slang, de boomen, de
hof, enz. niet anders dan figuurlijk konden opgevat
worden, dan zou de zaak uitgemaakt zijn, maar dit
zegt Augustinus hier nergens. Ook het citaat, waarop
de heer Van Haeringen zich beroept en dat te vinden
is in het tweede hoofdstuk van het eerste boek tegen
de Manicheërs, wijst dit niet uit, want Augustinus
geeft hier wel een algemeenere regel voor de
exegese, maar zegt niet, wat uit de toepassing van dien
regel volgt ten opzichte van het Paradijsverhaal. Door
enkele, laten we maar zeggen onopzettelijke, wijzigin-
gen in dit citaat aan te brengen, heeft de heer Van
Haeringen wel dien indruk trachten te geven, maar
uit de woorden zelf blijkt dit niet.

Dit wordt dan omstandig bewezen, waarna deze
conclusie volgt:

Juist de uitdrukking, door den heer Van Haeringen
cursief gedrukt, dat de letterlijke verklaring niet
mag worden aangenomen, wanneer deze tot blasphemie
zoude leiden of striden zou met ons algemeen Chris-
telijk geloof, toont wat Augustinus hier op het oog
heeft, nl. een letterlijke opvatting van de zoogenaamde
menschvormige spreekwijzen aangaande God. Met de
slang, de boomen, den hof en andere bijzonderheden
uit het Paradijsverhaal heeft dit alles niets te maken.

En eindelijk wordt het heele betoog in zijn grond-
slagen aangetast aldus:

Il faut juger les écrits d'après leur date, men moet
de geschriften beoordeelen naar den tijd, waarin ze
geschreven zijn. Wie dit vergeet, doet een theoloog als
Augustinus wel het grootste onrecht aan. Men zou met
hetzelfde recht kunnen betoogen, dat Augustinus een
voorstander was van den vrijen wil des menschen,
want in deze eerste periode komen er in zijn geschrif-
ten juist tegen de Manicheërs zeer sterke uitdrukkin-
gen in dien zin voor. Ook Augustinus heeft een ont-
wikkelingsgang doorloopen. En wie op Augustinus
zich beroepen wil, mag dat niet doen door een strijd-
schrift aan te halen uit zijn eerste periode, maar heeft
te vragen, hoe Augustinus geoordeeld heeft toen hij tot
volle en rijpe ontwikkeling was gekomen. En daarom
treunt behoeft wel geen de minste twijfel te bestaan.
Want Augustinus heeft, toen hij op het hoogtepunt
stond van zijn geloofsontwikkeling, een zeer uitgebreid
geschrift, twaalf boeken omvattende, geschreven juist
om den letterlijken zin van het Paradijsverhaal te ver-
dedigen. En niet op een arbeid uit zijn jeugd, maar op
dit magistrale werk komt het aan.

Dezelfde kwestie houdt ook een inzender in de

„Zutphensche Kerkbode" bezig. Hij beriep zich ook op Dr v. Haeringen. De Hummelen antwoordt daarop als volgt:

En dat antwoord is: neen, de Synode vergist zich niet, in weerwil van het citaat van den **Classicus** Dr Van Haeringen. Als deze geen classicus maar een theoloog geweest was, zou hij waarschijnlijk geweten hebben, dat zijn citaat misleidend is.

Aanvankelijk is Augustinus door zijn bestrijding van de Manicheërs wel wat den allegorischen kant uitgegaan, onder invloed van Ambrosius. Maar later is hij hierop terug gekomen in zijn „De Genesi ad litteram". Hier handhaaft hij, evenals de Asser Synode, den letterlijken zin van het verhaal met nadruk, gelijk blijkt uit Augustinus' Opera Omnia, uitgave der Benedictijners 1700 t. III pg. 169 en v.v.

Op pg. 170 bestrijdt hij zelfs opzettelijk degenen die, wat in het paradijsverhaal staat „non propria sed figurata intelligi voluit" (niet eigenlijk maar figuurlijk willen verstaan) en wijst er ben op, hoe zij, al zeggen zij fidem habere divinis libris (dat ze gelooven in de H. S.) toch feitelijk het gezag der H. S. verwerpen. Augustinus kan dus allerminst tegen de Synode van Assen uitgespeeld worden.

Men ziet, dat het wetenschappelijk materiaal, dat tegen de Synode aangebracht wordt, niet zoo breed is, als op meetings wordt uitgeroepen.

Het is niet (zoals in „De Avondpost" geklaagd wordt) Dr Geelkerken veroordeelen naar wat hij niet gezegd heeft, maar het is een aanvaarding van den handschoen, dien hij toewierp, als men in dit door hem zelf naar het wetenschappelijk terrein overgebracht geding, zijn „uitgangspunt" ook beoordeelt naar wat er consequent uit zou voortvloeien. Dat hoort bij wetenschap. Prof. Aalders zegt iets ervan in het „Onderlingenblad".

Maar indien het onzeker is of de boom zintuiglijk waarneembaar was, dan is het eveneens onzeker of Eva dien bodem en zijne vrucht heeft gezien en onzeker of hij haar de begeerte is gewekt om er van te eten; van een niet zintuiglijk waarneembare boom heeft zij ook de vrucht niet kunnen eten noch die aan haren man kunnen geven; dan is het alweer ten eenenmale onzeker waarin eigenlijk de daad van den val heeft bestaan.

Ja, dan wordt het ten slotte toch eigenlijk zelfs heelmaal onzeker of er wel een val geweest is. Dr Geelkerken heeft het met nadruk erkend, dat voor hem het feit van den val vaststaat (zoo reeds in de „preek-couper" en ook later steeds); maar de vraag moet in allen ernst gedaan of hij op zijn standpunt daarvoor wel eenigen grond heeft.

Eveneens:

Indien het onzeker zou woen of we in deze dingen met zintuiglijk waarneembare werkelijkheden te doen hadden, dan zou daarmee ook onzeker worden waarin eigenlijk het proefgebed, de verleiding en de val zouden hebben bestaan.

Waarna nog deze historische herinnering omtrent de bij de Synode ingekomen stukken gevoegd wordt:

Als het Johannes-Evangelie ons leert, dat Jezus op

de brulloft te Kana water in wijn veranderde, zou precies op dezelfde wijze, als hij het verhaal van den val geschiedt, beredeneerd kunnen worden dat dit geen zintuiglijk waarneembare verandering van woen was, al staat er dan ook bij dat de hofmeester ervan „proefde" en daardoor overtuigd werd dat hij te doen had met wijn van de allerbeste kwaliteit — want Adam en Eva „proefden" ook van de verboden vrucht, en toch zou die boom waaraan deze groeide een niet zintuiglijk waarneembare boom geweest kunnen zijn. Men meene niet, dat wij overdrijven. Dr G. heeft helaas al reeds school gemaakt. Er zijn al personen binnen onze Gereformeerde kerken, die de door hem voor Gen. 2 en 3 geïntroduceerde methode metterdaad ook reeds op andere Schriftgedeelten hebben toegepast. In een van de brieven welke de Synode bereikten om tegen hare beslissing te protesteeren werd de onrechtmatigheid van die beslissing betoogd onder meer op grond dat men toch ook elders in de Schrift zich niet zoo angstvallig aan den letterlijken en eigenlijken zin te houden had, en als voorbeeld werd toen genoemd de worm, waarvan sprake is in Jona 4:7, die den door God beschikten wonderboom atak, zoodat hij plotseling verdorde. Die worm zou volgens den briefschrijver geen werkelijke worm geweest zijn, maar niet anders dan een zinnbeeldige voorstelling van de Almacht Gods, die in staat is om in korten tijd een boom te doen verdorren.

Over de consequenties, die volgen moeten, zegt Dr Laman in zijn blad:

Indien zijn standpunt hem ernst is, en dat moet het hem wel zijn, waar hij er zelfs een breuk met het kerkverband voor heeft overgehad, dan kan hij niet blijven staan, waar hij nu staat. Het slappe koorde geeft geen rust. De traditioneele opvatting moet nog door hem aanvaard *manque de mieux*, bij gebrek aan beter. Maar dat kan zoo niet blijven.

Voorbij het snijpunt wordt de divergentie steeds grooter. Wanneer twee lijnen elkander hebben gekruist, raken zij hoe langer hoe meer van elkander af. Dr Geelkerken zal nu moeten toonen, hoe hij organische vrijheid verstaat.

Ja, de tijd zal het leeren. Maar hij heeft al geleerd: dat Dr G. de christelijke wetenschap wel gediend heeft, maar niet, toen hij naar Assen toog.

En over zijn volgelingen schrijft, zonder natuurlijk allen gelijk te beoordeelen, Prof. Grosheide in „Noord-Holl. Kbl.":

Er is een niet zoo kleine groep gekomen m. n. in de gemeente van Dr Geelkerken, die vrijwel zonder kritiek alles van hem aanneemt. Ook in den Kerkeraad drong dit door. En zoo moet het wel verklaard worden, dat telkens bleek, hoe tijdens het geding de Kerkeraad van Amsterdam-Zuid het oog voor de juiste verhoudingen verloren had. Hij is door Dr Geelkerken verder te dringen, door hem niet te willen tegenhouden, mede oorzaak geworden van den droeven afloop der zaken. En Dr Waterink zegt in zijn kroniek in „Geref. Th. Tijdschr.":

Het is een feit, dat er onder die mensen, die om een nadere oriëntering vragen, klaarblijkelijk zooveel zijn, die nog nimmer hebben kennis genomen van datgene, wat in onzen kring in dezen reeds werd gedaan. Hoe onbekend is voor velen van de mensen, die zoo hard roepen b.v. het werk van Dr J. Woltjer; hoe wel-

nig is men veelal op de hoogte met den arbeid van Bayneek, ook al prijst men hem nog zoozeer. Het heeft meermalen den schijn, dat men, bij al zijn geroep, anderen napraat, en op goed geluk af maar eenige mogelijkheden noemt.

Dr Geelkerken heeft het nog al eens tegen orthodoxe knikkebollen. Ik doe op andere manier graag mee. Maar ziet hij niet, hoort hij niet, ruikt hij niet de knikkebollen in zijn eigen wetenschappelijke voorhof?

K. S.

KERKNIEUWS.

GEREFORMEERDE KERKEN.

Tweetal te:

Delft (vac-K. Schilder): A. M. Bsoegange te Sassenheim en P. v. d. Spek te Spijkenisse.
Kong Zaandijk: A. B. W. M. K. te Wommelt en H. Stem te Zoutkamp.
Soest (vac-Dr J. Hoek): J. v. d. Meulen te Den Bosch en C. v. d. Wouda te Gorredijk.

Beroepen te:

Baanbrugge, cand. J. C. Haartsen te Oost-Souburg.
Den Helder: C. v. d. Wouda te Gorredijk.
Hilversum (vac-A. v. Andel): G. Laarman te Klundert.
Kooten: W. H. v. d. Vegt te Drachtster Compagnie.
Soerabaja (2e pred. pl.): P. v. d. Spek te Spijkenisse.
Waardhuizen e.a.: cand. J. C. Haartsen te Oost-Souburg.

Aangenomen naar:

Abcoude-Proodij: cand. N. Willemse te Amersfoort.
Zwolle (vac-K. J. Kasteijn): Dr J. Thijss te Meppel.

Bedankt voor:

Anna-Jacobsdorp, Nieuwerkerk a. d. IJssel, Aalsmeer, Woubrugge, Lelystad, Laren (N.H.), Tholen, Westzaan en Velepoort: cand. N. Willemse te Amsterdam.
Vriesveld: J. Oosterbeek te Wilnis.

Afscheid van:

Asperen: J. N. Lindeboom, em. pred. Tekst Ps. 122:6 (behandeld door Prof. L. Lindeboom, wegens ongesteldheid van zijn broeder).
Schoveningen: G. O. Donner. Tekst Pred. 12:13 en 14.
Spakenburg: J. de Waard. Tekst Neh. 13:14 en 22b.

CHR. GEREFORMEERDE KERK.

Beroepen te:

Zwijndrecht: J. Jongeleen te Hilversum.
Lisse: P. J. de Bruin te Veenendaal.

Bedankt voor:

Leerdam: D. Driessen te 's-Gravenzande.

GEREFORMEERDE GEMEENTEN.

Beroepen te:

Hildderkerk: H. Kievit te Veenendaal.

Bedankt voor:

Aagtekerke: A. Verhagen te Middelburg.
's-Gravenpolder: H. Kievit te Veenendaal.

Afscheid van:

Holden: W. den Bengst. Tekst Hebr. 13:20 en 21.

NEDERLANDSCHE HERVOORMDE KERK.

Beroepen te:

Buikslot: W. W. Sijddé te Oude-Wetering.
Den Briel: Th. M. Loran te De Lier.
Lutten a. d. Doodswaart: R. Schellenberg te Overdinkel.
Oudewater: D. Plantinga te Elburg.

GANZEVOORT'S ORGELHANDEL - ZWOLLE

MANNBORG LIEBIG LINDHOLM	Vraagt Catalogus	WORCESTER STANDARD HILDEBRANDT
RUILEN	VERHUREN	REPEREEREN

DISSERTATIE

Wie een Dissertatie wil laten drukken, verzume niet model en prijs aan te vragen ter drukkerij van

OOSTERBAAN & LE COINTRE
GOES

ZENDINGS LIEDEREN

verzameld door een onderwijzer eener Kinderzendingsschool.

Dit bundeltje bevat 38 Zendingliederen, op daarbij aangegeven, alom bekende wijzen, te zingen door kinderen en groteren. Te gebruiken zowel op kinderzendingsscholen als op andere zendingssamenkomsten.
Prijs f 0.35; bij minstens 50 ex. à f 0.20 per ex.

GOES. OOSTERBAAN & LE COINTRE.

GEEN ADVERTENTIE

in „DE REFORMATIE" blijft zonder resultaat, omdat zij door DUIZENDEN wordt gelezen!!

Voor een goede Kerkelijke Administratie

gebruik men onze REGISTERS tot het inschrijven van

Doopleden, Lidmaten in vollen rechte en Huwelijksinzegeningen

in iedere dikte verkrijgbaar

Proefvellen op aanvraag ter inzage

Verder zijn bij ons verkrijgbaar:

Attestatiën voor Doopleden

„ „ „ Lidmaten in vollen rechte

Berichtkaarten verhuizing leden

Credentiebrieven

Beroepingsbrieven met Salarisregeling

Goes OOSTERBAAN & LE COINTRE

GROEN
ELOUT
MACKAY
KUYPER
LOHMAN
DE VISSER

Van bovenstaande pleitbezorgers van het Christelijk Onderwijs lieten wij GROOTE PORTRETten vervaardigen in koper-diepdruk. De prijs van dit zestal portretten in lijst (buitenmaat 37 x 46 c.m.), verpakt in kist, bedraagt f 30 — inclusief emballage. — Bestellingen kunnen onmiddellijk worden uitgevoerd.

GOES. OOSTERBAAN & LE COINTRE.

Hebt Gij al kennis - gemaakt met -

DE MAATSCHAPPIJ

Christel. Sociaal-Economisch Weekblad,

onder redactie van onze meest bekende mannen en vrouwen

?

Zoo niet, vraag dan nog heden proefnummers aan de DRUKKERIJ ORANJE NASSAU BAARN

Dit belangrijke, goed geïllustreerde tijdschrift, zoo goed als zonder uitzondering gunstig beoordeeld en door de Christelijke Pers hartelijk aanbevolen, kost slechts f 2.50 per halfjaar en valt daarom onder het bereik van ieder, die op Sociaal-Economisch gebied voorlichting van Christelijke Voormannen wenscht.

Ondergeteekende

te

adres

abonneert zich op wenscht proefnummers v

De Maatschappij

In open envelop gefrankeerd met 2 cts. postzegel te zenden aan de Drukkerij Oranje Nassau te Baarn

26 April a.s. hopen D.V. onze geliefde Ouders

P. OOSTERBAAN en M. W. LAMBOOIJ

hun 25-Jarige Echtvereniging te herdenken.

Hun dankbare Kinderen.

Goes

Bandoeng 16 April '20.

Doetinchem

Ontvangdag: Zaterdag

24 April, 3-5 uur.

ZALIG DE DOODEN, DIE IN DEN HEERE STERVEN

Een lied met harmonium-, orgel- of piano-begeleiding.

4e druk. Prijs f 0.40.

OOSTERBAAN & LE COINTRE.
GOES.

DOELMATIGE RECLAME VERGROOT DEN OMZET!!

DE REFORMATIE

biedt een uitgezochte gelegenheid tot het maken van reclame onder koopkrachtig publiek

Vraag nog heden voorwaarden bij abnemen!

f 25.- Belooning

aan diogene die mij voor 1 jaar f 500.— tegen rente wil leenen.

Brieven onder letter M, Bureau van dit blad.

Medewer-
dam;
Kunst-
dam;
Tilburg;

Prof. Dr

INHOUD: Van
Schrift Noeh-
kelijk Leven;
voort. — Po-
Geestelijke Aw-
niting. — Po-

VAN KER

Men zal —
tus zijn discip-
en den Messia-
plaats; in d-
sen kamer
„Wocetijn“
gemeensch-
wantin zij v-
Wat aan
schappelijk
stille, de afzo-
en het gewo-
Wat is stil-
in al wel-spre-
leekent het:
Christus' dag-
been bij voc-
rich wilden
En dan is
ron". Men be-
na te denken
plaats der c-
woord, als hi-
komt voor als
en die gaat. H-
slot (Luc. 13:
leeren wil, d-
front der sch-
dan zegt hij:
weer gebruikt
Waar de „bi-
geestelijk verk-
legensstelling
leer of leuze,
1:33) In de h-
Lucas 12:33
zijn gedempte
men er houd-
den. Er zijn
van Matth. 2:
dak, waarin
woord wordt
hia 7:16), er
vertaling van
tot aanduidin-
ntieme gede-
taal gelegen
vertrek.
Wie dus d-
„binnenkamer
het publieke
Daarmee w-
Het raadse-
Want de m-
blootstelt, die
Gewoel der m-
aan het oord-
hem vergisser